

IZRAŽANJE S SREDSTVI PRIHODNOSTI
V SLOVENŠČINI IN ANGLEŠČINI

Angleški *future tense* in slovenski prihodnjik sta za izražanje prihodnosti najpogostejša, vendar se — tudi utemeljeno — večkrat ne prevajata drug z drugim (ampak npr. *future tense* s sedanjikom). — Večina časovnih izrazov se lahko rabi le v povezavi z določeno časovno kategorijo, v različnih časovnih položajih pa le nekateri prislovi (*zdaj, danes, zvečer*).

The *future tense* in English and the *prihodnjik* in Slovene are the most frequent sets of forms expressing futurity; however, they are not always translated or translatable by one another (the *future tense*, e. g., is often translated by the *sedanjik*). — Most time expressions are linkable only to a specific time category, and only a few adverbs (such as *now, today, tonight*) can be used in all time situations.

0 Med sredstvi za izražanje prihodnosti v slovenščini in angleščini so tudi tista, ki izražajo željo, namero, upanje ipd. Oblik za izražanje prihodnosti je v angleščini precej več kot v slovenščini. Od tod vprašanje, kako v slovenščini podati pomensko odtenke, ki so v angleščini izraženi s samo glagolsko obliko. O tem problemu je podrobneje govor v prvem delu sestavka. Časovnost in dobnost ugotavljamo tudi s prislovi časa, s samostalniki in pridevniki, ki so izpeljani iz prislovov, ter z vezniki in predlogi. O povezanosti teh izrazov z glagolskimi oblikami je govor v drugem delu sestavka: v kolikšni meri je posamezni prislov povezan z določeno glagolsko obliko in v kolikšni meri se lahko uporablja v povezavi z različnimi oblikami za izražanje časovnosti.

Gradivo za razčlenbo sta predstavljali dve drami: Samuela Becketta *Waiting for Godot* (prevod Janka Modra) in Dušana Jovanoviča *Igrajte tumor v glavi in onesnaženje zraka* (prevod Velemirja Gjurina).*

1 Prihodnost v angleščini izražajo:¹

1.1 Nedoločni prihodnjik² izraža čisto ali neobarvano prihodnost, neodvisno od želje ali namere govorečega.

1.1.1 Prihodnjik, 1. os. ed./mn. s *shall* implicira neko bolj ali manj nezogibno dejanje v prihodnosti: /.../ one day we were born, one day we shall die, /.../ (89/265).³ *Shall* v zvezi *shall I* ali *shall we* izraža predlog, vprašanje ali željo: *Where shall we go?* (92/268).

* *Samuel Beckett, Waiting for Godot, Jarrold & Sons Ltd., Norwich 1977, 94 str. S. Beckett: V pričakovanju Godota, prev. Janko Moder, Nobelovci 68, Cankarjeva založba, Ljubljana 1982, str. 182—270. — Dušan Jovanovič, Igrajte tumor v glavi in onesnaženje zraka, v: Osvoboditev Skopja in druge gledališke igre, Zbirka Nova slovenska knjiga, Mladinska knjiga, Ljubljana 1981, str. 157—250. D. Jovanovič, Play Brain Tumor and air Pollution, prev. Velemir Gjurin, Ljubljana 1977, tipkopis, 105 str.*

¹ Povzeto po novejših priročnikih angleškega jezika.

² Izrazje usklajeno z J. Toporiščem: the indefinite future tense = nedoločni prihodnjik, the progressive future tense = potekovni prih., the indefinite present tense = nedoločni sedanjik, the progressive p. t. = potekovni sedanjik, the *am/are/is* + infinitive structure = navadni sedanjiški nedoločnik, the *going to* + infinitive structure = potekovni sedanjiški nedoločnik, the anomalous finites = naklonski glagoli.

³ Prva številka označuje stran izvirnika, druga stran prevoda.

1.1.2 Prihodnjik z *will* je povezan z drugo osebo, implicira pa naročilo, lahko tudi grožnjo: *Will you approach!* (49/225), navado, ponavljanje: *Why will you never let me sleep?* (89/265) in čisto prihodnost: *The sun will set, the moon will rise, and we away ... from here* (77/253).

1.1.3 Okrajšana oblika prihodnjika (*'ll*) se uporablja predvsem v pogovornem jeziku. Izraža neobarvano prihodnost: *Perhaps you'll have socks some day* (69/245); velikokrat je povezana z namero govorečega: *I'll go and get a carrot* (68/244).

Shall in *will* pa se lahko uporabljata tudi kot glagola, ki imata samosvoj pomen: prihodnjika za 2. in 3. os. ed./mn. s *shall* v drami V pričakovanju Godota ni, *shall* za 2. in 3. os. ed./mn. pa izraža: *n a l o g o* za prihodnost: *You shall have to wait.* (204/53), in obljubo ali grožnjo: *Last one shall be first and first one shall be last ...* (242/96). Prihodnjik za 1. os. ed./mn. z *will* izraža pripravljenost: *We won't hurt you!* (85/259), ali hotenje: *It's so we won't think* (62/238).

1.2 Potekovni prihodnjik kaže, da se bo prihodnje dejanje odvijalo ob določenem trenutku v prihodnosti ali v trenutku, ko se bo zgodilo drugo dejanje v prihodnosti (v drami samo en primer). Vprašalna oblika tega prihodnjika je sodobna vljudnostna oblika; uporablja se pri vpraševanju o prihodnjih dejanjih: *Excuse me, Mister, the bones, you won't be wanting the bones?* (27/204).

1.3 Nedoločni sedanjik kaže, da je dejanje dokončno določeno kot program za prihodnost, prihodnje dejanje samo pa ni prikazano: *We wait till we can get up. Then we go on* (89/264). V vprašalni obliki izraža negotovost glede prihodnosti: *What do we do now, now that we are happy?* (60/236).

1.4 Potekovni sedanjik izraža dejanje, ki je bilo pripravljeno ali načrtovano za prihodnost. Implicira tudi, da so priprave za dejanje že opravljene: *I am bringing him to the fair, where I hope to get a good price for him* (32/208). Ta oblika izraža tudi precejšnjo mero gotovosti in se nanaša na bližnjo prihodnost: *He's going mad* (54/210). Potekovni sedanjik lahko izraža tudi namero govorečega: *I'm going* (12/190).

1.5 Navadni sedanjiški nedoločnik izraža dogledno sedanjnost. Ta oblika izraža nekaj, kar je bilo dokončno urejeno glede prihodnosti z načrtom ali celo z usodo, sam dogodek pa se lahko, lahko pa tudi ne zgodi: *He said that Godot was sure to come tomorrow* (53/228).

1.6 Potekovni sedanjiški nedoločnik lahko izraža namero oseba v sedanjosti: *I'm going to call the bar* (159/4). Z njo lahko izrazimo tudi občutek gotovosti v mislih govorca: *He's suffering from vertigo ... He's going to fall down by himself ...* (243/97). V angleških slovnicaх je izražena misel, da je ta oblika precej pogosta, predvsem v pogovornem jeziku. Njena pogovorna oblika je večkrat uporabljena v prevodu Jovanovičeve drame. Mislim, da leži vzrok za tako stanje predvsem v veliki stiliziranosti Beckettove drame.

1.7 Naklonski glagoli so upoštevani le tisti, ki so prevedeni v slovenščino s prihodnjikom, ne pa tudi tisti, prevedeni s pogojnikom. V obliki sedanjika se lahko nanašajo ali na sedanjost ali na prihodnost, kar je razvidno iz sobesedila ali iz situacije: *Then it'll be night. And we can go* (71/247).

Glagolske oblike, ki sem jih navedla do sedaj, so navedene v vseh angleških slovnicaх. Poleg teh oblik pa sem v gradivu zasledila še več kategorij.

1.8 K predmetnemu nedoločniku spadajo primeri, ki so prevedeni v slovenščino z odvisnikom, v angleščini pa je glagol povezan s sestavljenim nedoločnikom (to infinitive): Remind me *to bring* a bit of rope tomorrow. — Jutri me spomni, *da bom vzel* s seboj konec vrvi (53/228).

1.9 Poimenjenje je prevedeno v slovenščino z odvisnim stavkom: But how am I to sit down now, without affectation, now that I have risen? *Without appearing to* — how shall I say — *without appearing* to falter. — Ampak kako naj meni nič tebi nič še enkrat sedem, ko sem že vstal? *Da ne bo videti*, kakor da — kako naj rečem — *da ne bo videti*, kakor da omahujem (28/205).

1.10 Med druge primere sem uvrstila zveze z glagolsko obliko nedoločnega sedanjika, izražajoče gotovostno določitev povedi. V slovenščino so prevedeni s prihodnjikom, ki prav tako izraža določeno mero gotovosti: I hear something. *It's the heart*. — Jaz nekaj slišim. *To bo srce* (46/222). Le v enem primeru je nedoločni sedanjik preveden v slovenščino s sedanjikom: *It's Godot!* — *To je Godot* (73/249). Janko Moder torej v svojem prevodu ni bil dosleden, saj je obliko nedoločnega sedanjika, ki v vseh primerih izraža precejšnjo mero gotovosti, prevajal na dva načina. V primerih, ko je prevedel nedoločni sedanjik s prihodnjikom, je spremenil precejšnjo mero gotovosti (*It's the heart*) v manjšo mero gotovosti (*To bo srce*).

PREGLEDNICA GLAGOLSKIH OBLIK ZA IZRAŽANJE PRIHODNOSTI

Zap. št.	Glagolska oblika	Štev.	%	Skupaj	
				Štev.	%
1.	nedoločni prihodnjik			121	56,28
	1. os. ed./mn. s <i>shall</i>	13	6,05		
	2. in 3. os. ed./mn. z <i>will</i>	31	14,42		
	okrajšana oblika prihodnjika z 'll	75	33,95		
	2. in 3. os. ed./mn. s <i>shall</i>	—	—		
	1. os. ed./mn. z <i>will</i>	4	1,86		
2.	potekovni prihodnjik			1	0,47
3.	nedoločni sedanjik			26	12,09
4.	potekovni sedanjik			19	8,84
5.	navadni sedanjiški nedoločnik			5	2,33
6.	potekovni sedanjiški nedoločnik			—	—
7.	naklonski glagoli			15	6,97
	<i>would</i>	7	3,25		
	<i>have to</i>	1	0,46		
	<i>can</i>	3	1,40		
	<i>could</i>	2	0,93		
	<i>might</i>	1	0,46		
	<i>hope</i>	1	0,47		
8.	predmetni nedoločnik			4	1,86
9.	poimenjenje glagolske oblike			2	0,93
10.	drugi primeri			5	2,33
11.	izpust v angleščini			17	7,90
	pomožnega glagola	11	5,11		
	deležnika	3	1,40		
	celotne glagolske oblike	3	1,39		
Skupno število primerov v angleščini				215	100,00

1.11 Kot izpustne uvrščam glagolske oblike, pri katerih je izpuščen ali pomožni glagol: I'll do Lucky, you do Pozzo (73/249), ali deležnik: You'll help me? I will of course — Mi boš pomagal? Seveda bom (69/245), ali celotna glagolska oblika: Try and walk. (Estragon walks) Well? — Poskusi hoditi. (Estragon hodi) Bo? (69/245).

Iz preglednice se vidi, da je skupno število glagolskih oblik za izražanje prihodnosti v V pričakovanju Godota 215. Najpogostejša oblika za izražanje prihodnosti je nedoločni prihodnjik (121), saj predstavlja več kot polovico vseh primerov v drami. Med oblikami nedoločnega prihodnjika izstopa okrajšana oblika prihodnjika (73), kar je razumljivo, saj je besedilo za proučevanje drama, v tej pa je veliko občevalnega jezika. Občutno manj je nedoločnega sedanjika (26). Oblika potekovnega sedanjika je tretja po pogostnosti (19), vendar predstavlja večina primerov te glagolske oblike ponavljanje iste stavčnega vzorca (I'm going). Precej je še naklonskih glagolov, število primerov pri drugih oblikah pa je zanemarljivo majhno.

Iz take razvrstitve glagolskih oblik bi lahko skleпали, da je največ prostora odmerjeno izražanju čiste ali neobarvane prihodnosti. Vendar bi se zmotili, saj je predvsem z okrajšano obliko prihodnjika izraženih veliko stavkov, ki izražajo namero, željo ipd.

V angleščini navedene oblike v slovenskem prevodu podajajo prihodnjik, sedanjik, naklonsko dejanje, izraženo z zanikanjem, pogojnik, velelnik, členek *naj*, drugi glagoli, npr. *morati*, *marati*, *hoteti* ipd., elipsa pomožnega glagola, deležnika, celotne glagolske oblike.

2 Sredstva prevajanja v slovenščino sem razdelila na dve veliki skupini: na oblikoslovno istovetno in na oblikoslovno različno prevajanje. Oblikoslovno istovetno prevajanje imamo, ko so angleške oblike prevedene v slovenščino z enako glagolsko obliko (prihodnjik v angl. = prihodnjik v slov. ipd.).

PREGLEDNICA PRIMEROV PREVAJANJA

Zap. št.	Glagolska oblika	Nedoločni prihodnjik					
		1. os. ed./mn. <i>shall</i>	2. in 3. os. ed./mn. <i>will</i>	okr. obl. 'll	1. os. ed./mn. <i>will</i>	Potekovni prih.	Nedol. sed.
1.	prihodnjik	3	22	43	2	—	7
2.	sedanjik	2	2	17	—	—	10
3.	naklonsko ipd. dejanje	8	6	10	2	1	1
	zanikanje		2		2		
	pogojnik	2	1	1		1	1
	vlelnik		2	1			
	členek <i>naj</i>	6		4			
	drugi glagoli		1	4			
4.	izpust	—	1	3	—	—	8
	pomožnega glagola						
	deležnika		1	2			5
	cele glag. oblike			1			3
Skupno število primerov		15	31	73	4	1	26

Iz preglednice se vidi, da je veliko oblikoslovno neenakega prevajanja. Na naslednjih straneh je prikazano prevajanje treh najpogostejših oblik.

2.1 Nedoločni prihodnjik (2. in 3. os. ed./mn. z *will*) je preveden v slovenščino na tri načine:

2.1.1 Večinoma s prihodnjikom: In an instant all *will vanish* and we'll be alone once more, in the midst of nothingness! — V trenutku *bo vse izginilo* in spet bova sama sredi ničla! (81/256).

2.1.2 S sedanjikom: /.../ but behind this veil of gentleness and peace night is changing (vibrantly) and *will burst upon us* /.../ — /.../ ampak za to tančico miline in miru se že bliža noč (S tresočim se glasom.) in *se počí* na nas /.../ (38/214). Primera sta samo dva; v navedenem primeru je sedanjik rabljen zato, ker prihodnjik v angleščini izraža nerazdeljeno časovnost, to pa v slovenščini izražamo s sedanjikom.

2.1.3 Z naklonskim izrazom: z zanikanjem: Why *will* you never let me sleep? — Zakaj me nikoli *ne pustiš*, da bi spal? (15/193); s pogojnikom: *Will* you not play? *Se ne bi igral?* (72/248); z velelnikom: *Will* you stop whining. — Tak *nehaj že cviliti!* (71/247); z glagolom morati: No good *will come* of this! — Iz tega se *ne more izcimiti* nič dobrega! (29/206). V primerih, prevedenih z naklonskimi izrazi, se *will* v angleščini ne uporablja samo kot pomožni glagol, temveč kot glagol v samosvojem pomenu. Tako *will* v primeru z zanikanjem pomeni v bistvu *nočeš*. Ker prihodnjik v slovenščini nima tega pomenskega odtenka, je prevod z naklonskim izrazom najustreznejši.

2.2 Okrajšana oblika prihodnjika 'll je podana v slovenščini na več načinov.

2.2.1 Primeri s prihodnjikom so najpogostejši, nanašajo pa se na zelo oddaljeno, nedoločno prihodnost: /.../ that's where we'll go for our honeymoon — /.../ tja *bova šla* za medene tedne (12/190), ali neko gotovost v prihodnosti: He'll be the death of me! — To *bo* moja *smrt!* (35/211), ali pogoje: If we all

GLAGOLSKIH OBLIK V SLOVENŠČINO

Pote- kovni sed.	Nav. sed. nedol.	Nakl. glag.	Pred. nedol.	Posa- most. glag. obl.	Drugo	Izpust v angleščini		
						pom. glag.	delež- nika	cel. glag. obl.
3	—	11	4	2	4	—	1	—
15	2	2	—	—	1	4	—	—
1	3	2	—	—	—	2	—	—
						2		
1	3	2						
—	—	—	—	—	—	5	2	3
						4		
							2	3
						1		
19	5	15	4	2	5	11	3	3

speak at once we'll never get anywhere — Če bomo vsi hkrati govorili, ne bomo nikamor prišli (30/207).

2.2.2 S sedanjikom. V teh primerih je okrajšana oblika prihodnjika rabljena za izražanje namere v bližnji prihodnosti, čemur v slovenščini najbolj ustreza glagolska oblika sedanjika: I'll go and get a carrot — Jaz grem po korenje (68/244), I'll pay you! — Plačam vam! (80/256), I'll be back — Takoj pridem nazaj (35/211). Večinoma se uporablja sedanjik dovršnih glagolov (*pridem, plačam*).

2.2.3 Z naklonskim izrazom in sicer: a) s členkom *naj*: What'll we do, what'll we do! — Kaj *naj počneva*, kaj *naj počneva*? (71/247). Najpogostejši so prevodi s členkom *naj*, vendar vsi primeri predstavljajo ponovitev istega stavčnega vzorca; s členkom *naj* je izražena negotovost glede prihodnosti; b) s pogojnikom: He wants to impress me, so that I'll keep him — Rad bi napravil dober vtis name, da *bi* ga *obdržal* (31/207) (namerni odvisnik je v slovenščini velikokrat izražen s pogojnikom *bi*); c) z velelnikom: Come, we'll walk it off — Dajva, malo *pojdiva* na sprehod (70/246); primer z velelnikom izraža povabilo govorečega, ki je v angleščini izraženo z velelnikom *come* in z okrajšano obliko prihodnjika, v slovenščini pa kar z dvema velelnikoma: *dajva* in *pojdiva*; z ostalimi glagoli: We'll have to celebrate this — To *morava proslaviti* (9/187); v to skupino so uvrščeni tudi primeri z naklonskim glagolom *hoteti* in z naklonskim izrazom *lahko*; č) (1) izpustom deležnika: Here, give it to me, I'll do it — Čakaj, daj meni, *bom* jaz (32/208); v slovenščini je izpuščen deležnik *naredil* (tak način izražanja je v pogovarjalnem jeziku pogost), v angleščini je izpust deležnika nemogoč, ker je uporabljena okrajšana oblika prihodnjika; (2) z izpustom celotne glagolske oblike: What'll we do? — Kaj pa *zdaj*? (15/195). V naši drami je samo en primer izpusta celotne glagolske oblike v slovenščini; izpuščena sta pomožni glagol in deležnik, namesto njiju pa se zdi, da je v slovenščini obvezno potrebno vstaviti členek *pa* (v nekaterih primerih hkrati s členkom *naj*) in izraz za časovnost (*zdaj*). Izpust glagolske oblike torej sam po sebi razumeva zapolnitev z nekimi drugimi sredstvi, ki v angleščini niso potrebna, ker je njihov pomen izražen s samo glagolsko obliko.

2.3 Nedoločni sedanjik je preveden v slovenščino s prihodnjikom, sedanjikom, naklonskim izrazom in izpustom.

2.3.1 Prihodnjik. Najpogostejši prevodi so pri pogojnem odvisniku: If we all speak at once we'll never get anywhere — Če bomo vsi *govorili*, ne bomo nikamor prišli (30/207). To je razumljivo, saj pravila angleške slovnice zahtevajo uporabo sedanjiške oblike v pogojnem stavku, v slovenščini pa se uporablja prihodnjik v glavnem in odvisnem stavku. Pri časovnem odvisniku: Tomorrow, when I wake, or think I do, what shall I say of today? — Jutri, ko *bom buden* ali se mi bo vsaj zdelo, da sem buden, kaj bom rekel o današnjem dnevu? (90/266). Primer je podoben: pravila angleškega jezika zahtevajo uporabo sedanjiške oblike v časovnem odvisniku, pravila slovenščine pa ne.

2.3.2 Sedanjik dovršnih glagolov: Where *do* we *come in*? — Kdaj *prideva* midva? (18/4).

2.3.3 Naklonski izraz s pogojnikom: Unless I smoke another pipe before I go — Ali pa *bi pokadil* še eno pipo, preden odidem (28/204). Nedoločni sedanjik je v angleščini rabljen zaradi odvisnika, v slovenščini pa je naklonskost (želja govorečega) izražena s pogojnikom.

2.3.4 Izpust deležnika ali celotne glagolske oblike velja predvsem za stavčni vzorec *What do we do now?*, ki je preveden v slovenščino s prihodnjikom pomožnega glagola *biti* (Kaj *bova* pa zdaj?, 76/252), ali s členkom *naj* (Kaj pa *naj* zdaj?, 48/225). Primeri s členkom *naj* so uvrščeni pod izpust celotne glagolske oblike; zdi se, da je pri njih naklonskost še bolj stopnjevana; podoben primer imamo že pri prevajanju okrajšane oblike prihodnjika.

3 Prihodnost v slovenščini izraža več sredstev:⁴

3.1 Prihodnjik izraža dejanje, stanje ipd. za trenutkom govorjenja: *Predpisal* mu *bom* tablete in malo počitka, pa *boste* *videli*, kako *bo* *prijazen*, *ne boste* *verjeli*: *drug* *človek* *bo* (197/46). S prihodnjikom je izražena tudi zadobnost: Pravi, da *bomo* kmalu *prejeli* spisek manjkajočih iz tistega okoliša (163/9). Velikokrat prihodnjik izraža naklonsko dejanje, npr. verjetnost, gotovost, omiljeno ugotovitev, grožnja, zahtevo, željo, pogoj ipd.: *To bo* prej kakšen sistem naprav, ki opravljajo mejno funkcijo (240/94); *Ti* Marjan, *tole pa ne bo šlo* (164/9); *Jaz* vam *bom* že *pokazal* (216/67).

3.2 Sedanjik izraža prihodnost le takrat, kadar je iz sobesedila razvidno, da ne gre za naklonsko dejanje. Pogosteje se uporablja sedanjik dovršnih kot sedanjik nedovršnih glagolov: V soboto *gremo* loviti; *Gremo* z mojim avtom (168/14, 169/14). V obeh primerih je rabljen nedovršni sedanjik, v prvem primeru je povezan s prislovnim določilom časa, v drugem pa je časovnost razvidna iz sobesedila, saj se časovno nanaša na prvi primer. S sedanjikom lahko izrazimo tudi načrt za prihodnost: *Pet minut po polnoči se* *dobiva* na drugi strani pločnika *././* (188/36) in naklonskost, največkrat namero ter pripravljeno za izvršitev dejanja: *Zaupam* ti skrivnost lepote (169/15); — *Plačaš?* (238/91).

3.3 Drugo. V to skupino spadajo primeri, ki so prevedeni v angleščino s prihodnjikom, čeprav sami po sebi ne izražajo prihodnosti: a) sedanjik: *Zvok izgineva* in se znova *pojavlja* do prihoda kurjača — *The sound will keep disappearing and reappearing until the Stoker's entrance* (208/58); sedanjik je preveden v angleščino s prihodnjikom, ki izraža ponavljajoče se dejanje; *will* tako izraža naklonsko dejanje, zanimivo pa je, da je naklonskost, ki jo večinoma pripisujemo živim osebam, povezana z neživo stvarjo (izginevanje in ponovno pojavljanje zvoka); b) zanikani povedek: *A* daš požirek? *Ne dam* — *Will you give me a gulp? I won't* (244/98); c) velelnik: *Recite* no že enkrat temu gospodu, naj izpusti roko inšpektorja Levstika — *Will you finally tell this gentleman to let go of inspector Levstik's hand* (196/44); č) členkovna zveza: *Zapri že* enkrat — *Button up, will you* (168/14).

3.4 Izpust v slovenščini. Izpušča se pomožni glagol: *Priznam* ti, da se dušim, toda *zdržal bom, zdržal* (230/85); b) deležnik: *Dular*, ne delajte težav. *Pa bom* (204/53); c) celotna glagolska oblika: *Dal* ti *bom* človeka, z veseljem, *Janez*, jasno! (178/24); č) nasprotnostno dodano vprašanje (question tag): *Kmalu bo* jutro, a *ne?* (227/80).

Iz preglednice glagolskih oblik za izražanje prihodnosti na naslednji strani se vidi, da je skupno število glagolskih oblik za izražanje prihodnosti v Igrajte tumor v glavi in onesnaženje zraka 318. Najpogostejša oblika je prihodnjik (227), občutno manj je v besedilu sedanjika (58). Iz tega lahko sklepamo, da slovenščina izraža prihodnost, pa tudi naklonskost, najraje s pri-

⁴ Pri tem se pretežno opiram na Slovensko slovnico 1976.

hodnjikom. Zelo malo je drugih primerov (18), nekaj več je izpusta (35); ta je utemeljen s samo naravo besedila, saj se v pogovarjalnem jeziku velikokrat izražamo izpustno.

PREGLEDNICA GLAGOLSKIH OBLIK ZA IZRAŽANJE PRIHODNOSTI

Zap. št.	Glagolska oblika	Štev.	%	Skupaj	
				Štev.	%
1.	prihodnjik			227	71,38
2.	sedanjik			38	11,95
3.	ostali primeri			18	5,66
	sedanjik	7	2,20		
	zanikani povedek	7	2,20		
	velelnik	3	0,95		
	členkovna zveza	1	0,31		
4.	izpust v slovenščini			35	11,01
	pomožnega glagola	8	2,52		
	deležnika	18	5,66		
	celotne glagolske oblike	6	1,89		
	nasprotnostno dodano vprašanje	3	0,94		
Skupno število primerov v slovenščini:				318	100,00

Iz take razporeditve glagolskih oblik bi lahko sklepali, da je največ prostora odmerjeno izražanju čiste ali neobarvane prihodnosti. Vendar bi se zmotili, saj je tako pri obliki sedanjika kot pri obliki prihodnjika, posebej pa še v kategoriji drugih primerov veliko stavkov, ki izražajo naklonska dejanja.

4 V slovenščini navedene oblike so prevedene v angleščino na načine, ki so razvidni iz preglednice na naslednji strani. Iz nje se vidi, da prevajanje ni enakooblikovno. Pri razlaganju razmerij med angleškimi in slovenskimi oblikami sem se omejila na glagolsko obliko prihodnjika.

4.1 Prihodnjik je preveden v angleščino na več načinov.

4.1.1 Najpogosteje z nedoločnim prihodnjikom, pri čemer izstopata okrajšana oblika prihodnjika 'll in 2. in 3. os. ed./mn. z *will*. Zanimivo je, da kljub velikemu številu primerov okrajšana oblika ne prednjači. S to obliko so prevedeni predvsem primeri, ki izražajo namero v bližnji prihodnosti: *Prebral ti bom nekaj naslovov, tako da boš na tekočem— I'll read you a couple of screamers so that you'll know what's going on (160/5); Narekovala ti bom jedilnik — I'll dictate the menu to you (178/24); Vse vas bom pobil! — I'll kill you all! (225/78)*. 2. in 3. os. ed./mn. z *will* izraža dogajanje v prihodnosti: *Križnik ti bo nesel pismo, če misliš, da bo to pomagalo — Križnik will take the letter for you, if you think it will help (185/32)*, ali potek v prihodnosti: *Predstav ni in jih ne bo, me razumete, ne bo jih! — Performances do not and will not take place, do you understand me, they will not take place! (192/41)*, ali vprašanje o prihodnosti ali celo usodi: *Ali bo sploh kdaj prost? — Will he ever be available? (167/12)*.

1. os. ed./mn. s *shall* izraža čisto prihodnost. Primerov za to je izredno malo, čeprav je ta način izražanja v tradicionalnih angleških slovnica naveden kot najprimernejši za izražanje prihodnosti: *Delajo naj, naj z delom po-*

kažejo, kaj zmorejo in kaj znajo in kaj hočejo, potem se bomo pa *pogovarjali* in *dogovarjali* — They'd better work and prove with their work what they are capable of and what they know and what they want, and then we *shall sit down* and *talk* and *negotiate* (177/23). Prihodnjik *se bomo pogovarjali* je preveden v angleščino z dvema priredno zloženima glagolskima oblikama (*shall sit down* and *talk*), v angleščini je tako dodana še glagolska zveza *shall sit down*, kar je v slovenščini razumljivo že iz same glagolske oblike, saj dogovarjanje navadno poteka sede, čeprav ni nujno.

2. in 3. os. ed./mn. s *shall* izraža zapoved: *Morali boste počakati* — You *shall have to wait* (204/53). Za izražanje zapovedi v angleščini zadošča že *shall*, v slovenščini pa je potreben naklonski glagol *morati*. *Shall* je rabljen tudi v povedih, ki izražajo globoko prepričanje govorečega: Je to moja zadnja želja? *Zadnja bo prva* in *prva bo zadnja* — Is this my last wish? Last one *shall be first* and first one *shall be last* (242/96).

1. os. ed./mn. z *will* izraža voljo, hotenje osebk v negativnem ali v pozitivnem smislu: Kaj si jaz mislim o njegovem pojmovanju dramatičnega, vam *ne bom razlagal*, mladi mož, /.../ — What my opinion of his conception of the dramatic is I *will not explain* to you, young man, /.../ (180, 181/27); večkrat se uporablja pri govorenju otrok, kjer izraža predvsem željo. Zanimiva je slovenska oblika prihodnjika *bom bla* (*bom bil*); v pogovarjalnem jeziku jo velikokrat zasledimo, zdi pa se, da je rezervirana za otroški govor:⁵ *Drugač pa ne boš bla slon*. Ja, *bom bla* — Or else you *won't be an elephant*. I *will too be* (221/73).

4.1.2 Potekovni prihodnjik je v besedilu redek, kar je zanimivo, saj večina angleških slovnice ugotavlja večjo rabo te glagolske oblike, predvsem v pogovarjalnem jeziku: *Prideš čez približno pol ure... saj je vseeno, on te bo tukaj čakal...* — You're coming in a half an hour or so, ... well, it's irrelevant, he'll be waiting here for you ... (183/29).

4.1.3 Nedoločni sedanjik se uporablja pri vprašanjih: *Boš eno prižgal?* — Do you *want* a smoke? (171/17), pri časovnih odvisnikih: *Pustite ga meni, preden bo prepozno* — Leave him to me before it's *too late* (198/47) in pri otroškem govoru: *Jaz bom pa na stolčku, da me ne bo* — I *be on my chair*, so he can't (218/69). Veliko število nedoločnega sedanjika gre prav na račun otroškega govora (v bistvu so to prihodnjiške oblike s »pogoltnjenim« *will*).

4.1.4 Potekovni sedanjik izraža dejanje, ki je načrtovano za prihodnost: *Kaj boš počela drevi?* — What *are you doing* tonight? — *Nogavice bom štrikala* — I'm *knitting* stockings (169/15).

4.1.5 Navadni sedanjiški nedoločnik izraža dogledno sedanjost: *To, kar vam bom povedal zdaj, naj ostane strogo zaupna interna informacija* — What I *am about to tell* you should remain strictly confidential (183/30).

4.1.6 Potekovni sedanjiški nedoločnik izraža namero v bližnji prihodnosti; s tem se njegova funkcija v veliki meri pokriva s funkcijo okrajšane oblike prihodnjika; kako bodo prevedeni taki primeri, je odvisno od posameznega prevajalca, saj so meje v rabi obeh oblik težko določljive: *Telefoniral bom v bife* — I'm *going to call* the bar (159/4); Ja. *Ga bom obvestila* — Yes. I'll *notify* him (162/7).

⁵ Rabi se tudi sicer v priredni zvezi z opisnimi deležniki polnopolnomskih glagolov, npr. *Jaz pa vam bom kuhala in bila na moč pridna* (ustno opozorilo V. Gjurina).

4.1.7 Naklonski glagoli: Veš, to moram čez dat, pa bom prišla nazaj — You know, I have to put this over and then I can come back (218/69). Naklonskost je v slovenščini razvidna iz celotne povedi, v angleščini pa je še posebej poudarjena z glagolom *can*.

4.1.8 Prilastkovni nedoločnik: Končno so se sporazumeli, da bosta nočoj spuščena v Slavijo inšpektor Levstik in naš novinar Zoran Križnik — They eventually agreed that the two men to be let into the Slavia tonight would be inspector Levstik and our newsman Zoran Križnik (185/30). Prihodnjik je preveden z dvema glagolskima oblikama: z nedoločnikom iz prvotnega stavčnega prilastka in z glagolom *would*; z obliko v angleščini pride naklonskost bolj do izraza (bosta spuščena, ki se ju *sm*e spustiti — to be let).

4.1.9 Dovršilni (perfektni) sedanjik: Vesna, tole mu bom pa prebral — Vesna, I've just got to read this to him (160/5).

PREGLEDNICA PRIMEROV PREVAJANJA

Zap. št.	Glagolska oblika	Prihodnjik		Sedanjik	
		Štev.	Skupaj	Štev.	Skupaj
1.	nedoločni prihodnjik	138 + 1			
	1. os. ed./mn. <i>shall</i>	6	+ 1		
	2. in 3. os. ed./mn. <i>will</i>	57		3	+ 1
	okr. oblika prihodnjika 'll	55		6	
	2. in 3. os. ed./mn. <i>shall</i>	4			
	1. os. ed./mn. <i>will</i>	16		3	
2.	potekovni prihodnjik		2		—
3.	nedoločni sedanjik		25		8
4.	potekovni sedanjik		2		6
5.	navadni sed. nedoločnik		2		3
6.	potekovni sed. nedoločnik		37		—
	zborni	20			—
	pogovorni	17			—
7.	naklonski glagoli		8		4
	<i>can</i>	5		3	
	<i>would</i>	2			
	<i>might</i>	1			
	<i>should</i>	1			
	<i>want</i>	1			
	<i>may</i>			1	
8.	predmetni nedoločnik		8 + 1		2
9.	dovršilni (perfektni) sedanjik		1		1
10.	velelnik		2		—
11.	trpna oblika nedoloč. sedanjika		2		—
12.	izpust		2		2
	pomožnega glagola			2	
	deležnika				
	celotne glagolske oblike	2			
Skupno število primerov			227 + 2		38 + 1

4.1.10 Velelnik: Naj mi *bo* torej *dovoljeno* prositi, da vse morebitne improvizacije ali variacije na določeno temo /.../ — *Permit* me, then, to bid you that any liable improvisation or variation on given theme /.../ (190/38). V slovenščini je uporabljena vljudnostna oblika s členkom *naj*, v angleščini pa je uporabljen velelnik skupaj z nedoločnikom (*to bid*).

4.1.11 Pretvorba celotne glagolske oblike v imensko zvezo: Stanči je navadna kurba, da *boš vedel* — For your information, Stan is a regular prick (167/12). Glagolska oblika v slovenščini (da boš vedel) je prevedena v angleščino s stalno besedno zvezo (for your information).

4.2 Iz prikaza sredstev za izražanje prihodnosti v obeh dramah je razvidno, da je najpogostejša glagolska oblika za izražanje prihodnosti prihodnjik. Drugih oblik je občutno manj. Prevajanje pa ni enakooblikovno, saj je npr. veliko angleških prihodnjikov prevedeno v slovenščino s sedanjikom in obrat-

GLAGOLSKIH OBLIK V ANGLEŠČINO

Sedanjik	Ostali primeri				Izpust v slovenščini				
	Zanik. pov.	Velelnik	Členk. zveza	Skupaj	Pom. glag.	Deležnika	Cel. glag. obl.	Nasp. dod. vpr.	Skupaj
3	2	1	1	7	1	1	1	2	5
2	—	2	—	4	1	3	3	—	7
—	5	—	—	5	—	—	2	1	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	1	1	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
1	—	—	—	1	—	2	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	—	—	—	—	16
1	—	—	—	—	5	1	7	—	6
—	—	—	—	—	—	3	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
7	7	3	1	18	8	18	6	3	35

no. Vzrok za to je predvsem v pomenski vrednosti povedi. Tako je npr. okrajšana oblika prihodnjika v več primerih prevedena s sedanjikom, in to takrat, ko izraža namero za izvršitev dejanja v bližnji prihodnosti.

5 Izrazi za časovnost so močno povezani z glagolskimi oblikami, saj »specializiranim glagolskim oblikam za čas (sedanjik, preteklik/predpreteklik, prihodnjik) nekako ustrezajo prislovi, okoliščine torej, ki pravzaprav določajo izbiro časovnih oblik: *včeraj* zahteva preteklost, *jutri* prihodnost, *sedaj* pa lahko tudi sedanjost.«⁶ Zastavlja se torej vprašanje, katere besede so časovno določene in katere so brez teh oznak, torej take, ki se lahko rabijo v povezavi z vsemi glagolskimi oblikami, ki so uporabljene v nalogi.

5.1 Oblike za izražanje prihodnosti sem razdelila na več vrst.

5.1.1 Med eliptične prislove sem uvrstila primere, v katerih nisem zasledila besed za izražanje prihodnosti: Jaz jih ne bom sprejel. Jaz ne — I shall not receive them. I shan't (170/16).

5.1.2 Med deiktične prislove grede tisti primeri, v katerih prislov sicer ni izražen, časovnost pa je že določena v enem od predhodnih primerov; večinoma se vpliv prislova izčrpa že v naslednji povedi, včasih pa tak prislov lahko vpliva na več naslednjih povedi in jim določa časovnost: *V soboto gremo loviti. Greš z nami?, Lahko pa gremo tudi od Podvina navzgor. Gremo z mojim avtom* (168, 169/14).

5.1.3 Med druge izraze za čas se uvrščajo primeri, v katerih je izraz za časovnost prisoten: In *zdaj* mi zastavljata vprašanja (29/206).

5.2 Povezanost glagolskih oblik z izrazi za izražanje prihodnosti v dramih V pričakovanju Godota.

5.2.1 Povezanost v angleščini:

Zap. št.	Glagolska oblika	Izpuštnost		Deiktičnost		Drugo		Skupaj	
		Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%
1.	nedoločni prihodnjik	64	29,76	12	5,58	45	20,94	121	56,28
	1. os. ed./mn. <i>shall</i>	11	5,12	—	—	2	0,95	13	6,05
	2. in 3. os. ed./mn. <i>will</i>	16	7,44	2	0,95	13	6,05	31	14,42
	okrajšana oblika 'll	36	16,74	8	3,72	29	13,49	73	33,95
	1. os. ed./mn. <i>will</i>	1	0,46	2	0,95	1	0,47	4	1,86
2.	potekovni prihodnjik	1	0,47	—	—	—	—	1	0,47
3.	nedoločni sedanjik	4	1,86	2	0,95	20	9,50	26	12,09
4.	potekovni sedanjik	19	8,84	—	—	—	—	19	8,84
5.	navadni sed. nedoločnik	2	0,95	—	—	3	1,40	5	2,35
6.	naklonski glagoli	11	5,11	3	1,40	1	0,46	15	6,97
7.	predmetni nedoločnik	2	0,95	1	0,46	1	0,47	4	1,86
8.	poimenjenje glag. oblike	—	—	2	0,95	—	—	2	0,95
9.	ostali primeri	3	1,40	2	0,95	—	—	5	2,35
10.	izpust	11	5,12	5	2,32	1	0,46	17	7,90
Skupaj		117	54,42	27	12,55	71	33,05	215	100,00

⁶ J. Toporišič, Nova slovenska skladnja, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1982, str. 253, 8.2.

Iz preglednice se vidi, da je več kot polovica primerov v drami (117) znanovanih z izpustnim prislovom. Število drugih izrazov je občutno manjše (71), najmanjše pa je število deiktivnih prislovov (27). Največje število prislovov je povezano s prihodnjiškimi oblikami, še posebej izstopata okrajšana oblika (36) in 2. in 3. os. ed./mn. z *will* (16). Vzroki za tako veliko število eliptičnih prislovov so podani pri analitičnem prikazu povezanosti glagolskih oblik z oblikami za izražanje prihodnosti v §§ 5.3. Glagolski obliki, ki sta povezani z izrazi za časovnost, sta predvsem okrajšana oblika prihodnjika in nedoločni sedanjik. Zanimivo je, da so vsi primeri potekovnega sedanjika povezani z eliptičnim prislovom, vendar predstavlja kar 13 primerov te glagolske oblike ponovitev istega stavčnega vzorca *I'm going*.

5.2.2 Povezanost v slovenščini:

Zap. št.	Glagolska oblika	Izpustnost		Deiktivnost		Drugo		Skupaj	
		Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%
1.	prihodnjik	54	25,12	13	6,04	35	16,28	102	47,44
2.	sedanjik	29	13,49	8	3,72	18	8,37	55	25,58
3.	naklonski izraz	25	11,63	5	2,33	14	6,51	44	20,47
4.	izpust	9	4,19	1	0,46	4	1,86	14	6,51
Skupaj		117	54,45	27	12,55	71	33,02	215	100,00

Iz preglednice vidimo, da sta sedanjik in prihodnjik približno enako razporejena, izpustnih prislovov pa je odstotkovno največ pri naklonskih izrazih; to je razumljivo, saj je pri njih v ospredju naklonskost in ne časovnost. Od vseh primerov predstavljajo oblike z izpustnim prislovom približno polovico primerov, druga polovica pa je razdeljena na primere z deiktivnim prislovom in preostalimi izrazi. Tako stanje imamo pri sedanjiku predvsem zaradi stavčnega vzorca *Jaz grem*, ki se kar trinajstkrat ponovi, pa ni povezan z odgovarjajočim prislovom. Domnevam, da bi bilo drugače število izpustnih prislovov, povezanih s sedanjikom, bistveno manjše. K takemu mnenju me je privedla misel, da je prihodnost s prihodnjikom že izražena in je zato v več primerih ni potrebno dopolnjevati z izrazom za čas, pri sedanjiku pa takega kazalca nimamo. Sedanjik, ki izraža naklonska dejanja, ne potrebuje časovnega določila.

5.3 V analitičnem prikazu povezanosti glagolskih oblik z izrazi za izražanje prihodnosti je podan prikaz povezanosti dveh najpogostejših oblik v angleščini.

5.3.1 Nedoločni prihodnjik. 2. in 3. os. ed./mn. z *will* ima največ primerov z eliptičnim prislovom. V slovenščini so povezani po večini z glagolsko obliko prihodnjika. Izraz za časovnost ni potreben tam, kjer se primeri nanašajo na nedoločno prihodnost: Še vidva /.../ še vidva, kaj se ve, bosta kaj primaknila moji sreči (29/206), potem pri velevanju: Me boš gledal, pujs! (20/207); Kaj še ne boš stopil naprej! (49/225); Mu še ne boš dal miru! (50/225) in pri običajnem poteku dogodkov: Sonce bo zašlo, luna bo vzšla in midva stran (77/253). Pri naklonskem dejanju je običajno, da izraz za časovnost ni prisoten: Se ne bi igral? (72/248). Deiktivna prislova sta samo dva: in *zdaj* mi zastavljata vprašanja. Iz tega se ne more izcimiti nič dobrega (29/206); In *jutri*,

ko bom buden, ali se mi bo vsaj zdelo, da sem buden, kaj bom rekel o današnjem dnevu? (90/266). V prvem primeru je povezava s prislovom *zdaj* izredno rahla, saj je skorajda ne čutimo, v drugem je povezava močnejša. Pri preostalih izrazih je največ primerov, ki so povezani z glagolsko obliko prihodnjika: Če je prišel včeraj in naju ni bilo tu, si lahko prepričan, da ga *danes* ne bo še enkrat sem (15/193). Sedanjaška primera sta samo dva: /.../ ampak za to tančico miline in miru se že bliža *noč* in se počni na nas /.../ (38/214). Zanimivo je, da sta naklonska izraza (*Zakaj me nikoli ne pustiš, da bi spal?*, 15/193 oz. *Zakaj mi nikoli ne pustiš, da bi spal?*, 89/265) povezana z izrazom za časovnost, vendar izraz *nikoli* še bolj poudarja naklonskost povedi, poved sama pa zaradi tega ni nič bolj časovno določena.

5.3.2 Okrajšana oblika prihodnjika 'll. Največ je primerov z izpustnim prislovom. V slovenščini so povezani po večini z glagolsko obliko prihodnjika (prislov ni rabljen v pogojnih stavkih): Če ti obvisiš, bo vse obviselo (18/195). Imamo ga tudi pri izražanju namere: Jaz te bom nosil (32/209); Mu ga bom jaz dal na glavo (42/218) in pri gotovostni določitvi povedi: To bo moja smrt! (35/211) ter pri izražanju bližnje prihodnosti: Jaz bom Lucky, ti Pozzo (73/249). Primeri s sedanjikom so povezani z eliptičnim prislovom takrat, ko sedanjik izraža namero govorečega: Jaz grem po korenje (68/244), ali ko je povezan z gotovostno določitvijo povedi: Dajmo, dajmo, sedite že, rotim vas, še pljučnico staknete (36/212). Pri naklonskem dejanju je običajno, da izraz za časovnost ni prisoten: Kaj naj počneva, kaj naj počneva? (71/247).

Deiktični prislov je najpogosteje povezan z glagolsko obliko prihodnjika: In *jutri*, ko bom buden ali se mi bo vsaj zdelo /.../ Ta ne bo ničesar vedel (90/260); le v enem primeru je deiktični prislov povezan s sedanjikom: *Potem* skupaj odideva. /.../ Pojdeva na Pireneje (81/257). Preostali izrazi so najpogosteje povezani s prihodnjikom: *Potem* bova vzela ali pa pustila (18/195). Vendar je tudi sedanjiških oblik precej; sem spadajo vse tiste oblike, ki ne izražajo naklonskosti in pri katerih je torej v ospredju časovnost: *Takoj* pridem nazaj (35/211). Pri naklonskem dejanju je primerov z izrazi za časovnost malo: No ja, upam, da se bom *nazadnje* še sam lahko postavil na noge (82/257).

5.4 Povezanost glagolskih oblik z izrazi za izražanje prihodnosti v drami
Igrajte tumor v glavi in onesnaženje zraka.

5.4.1 Povezanost v slovenščini je taka:

Zap. št.	Glagolska oblika	Izpustnost		Deiktičnost		Drugo		Skupaj	
		Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%
1.	prihodnjik	176	55,34	8	2,52	43	13,52	227	71,38
2.	sedanjik	21	6,61	3	0,94	14	4,40	38	11,95
3.	drugi izrazi	14	4,40	—	—	4	1,26	18	5,66
4.	izpust	30	9,44	—	—	5	1,57	35	11,01
Skupaj		241	75,79	11	3,46	66	20,75	318	100,00

Iz preglednice se vidi, da je tri četrtine primerov v drami zaznamovanih z izpustnim prislovom, kar je več kot v drami V pričakovanju Godota. Ob-

čutno manjše je število preostalih izrazov, najmanjše pa je število deiktičnih prislovov. Izpustni prislov je odstotkovno najpogostejši v kategoriji preostalih primerov (sem spadajo predvsem izrazi za naklonska dejanja), kjer imamo od skupno 5,66 % kar 4,40 % oblik, ki so povezane z izpustnim prislovom. To je razumljivo, saj je pri izrazih za naklonsko dejanje v ospredju naklonskost, ne pa časovnost. Izpustni prislov je pogost tudi pri izpustu v slovenščini in pri glagolski obliki prihodnjika.

Prislov ni rabljen pri izražanju namere. V teh primerih je prihodnjik največkrat preveden v angleščino z okrajšano obliko prihodnjika: *Prebral ti bom nekaj naslovov, tako da boš na tekočem* — *I'll read you a couple of screamers so that you'll know what's going on* (160/5); *Ja. Ga bom obvestila* — *Yes. I'll notify him* (162/7); *Narekoval ti bom sporočilo za teleks* — *I'll dictate a teletype to you* (162/7). Namera je v angleščini večkrat izražena tudi s potekovnim sedanjskim nedoločnikom: *Jaz bom to bando razkrinkal!* — *I'm going to expose this gang!* (199/48); *Ne bom abortirala, ne!* — *I'm not going to have an abortion, I'm not* (202/51); *Zaklal ga bom* — *I'm gonna cut his throat* (210/60).

Prislova prav tako ni pri izražanju gotovostne določitve povedi: Na spisku pogrešanih *bo* ekonomska emigracija — *The list of the missing, that'll be our economic emigration* (169/9); *Zmrznili bomo, to pot pa zares...* — *We'll freeze, this time for sure...* (212/62); *To bo prej kakšen sistem naprav, ki opravljajo mejno funkcijo* — *This is more likely a system of gadgets performing a boundary function* (240/94). Enako je pri vprašanjih o prihodnjih dogodkih: *Kdo bo prevzel odgovornost?* — *Who will take the responsibility?* (165/10); *Kdo bo nosil odgovornost?* — *Who will bear the responsibility?* (170/16); *Kaj bodo ukrenili?* — *What steps will they take* (177/23), ter pri poudarjenem hotenju osebka: *Jaz jih ne bom sprejel. Jaz ne* — *I shall not receive them. I shan't* (170/16); *Predstav ni in jih ne bo, me razumete, ne bo jih!* — *Performances do not and will not take place, do you understand me, they will not take place!* (192/41). Tako je še pri pogojnih stavkih: *Križnik ti bo nesel pismo, če misliš, da bo to pomagalo* — *Križnik will take the letter for you, if you think it will help* (185/32).

Tudi pri sedanjiku je precej primerov, ki izražajo vprašanje o prihodnosti: *Bojim se iti k zdravniku. Kaj naj storim?* — *I'm afraid to see the doctor. What am I to do?* (161/6), ali namero: *Zastonj ti dam nasvet: skrbi za linijo* /.../ — *I'll give you a piece of advice, free of charge: take care of waistline* /.../ (168/14); *Nesem ga razvit, /.../* — *I'm off to have it developed, /.../* (172/18), pa pripravljenost: *Zaupam ti skrivnost lepote* — *I will confide to you the secrets of beauty* (169/15); *Podojim te, če si žejen* — *I will nurse you, if you are thirsty* (236/90); *To je cena. Plačaš?* — *That is the price. Will you pay?* (238/91) in še bližnjo prihodnost: *Predstava šele pride* — *The performance is yet to come* (235/88).

5.4.2 Povezanost v angleščini je taka:

V angleščini imamo en primer več zaradi primera 183/30, pri katerem je slovenska oblika prevedena v angleščino z dvema glagolskima oblikama (povezano s členitvijo po aktualnosti): *Končno so se sporazumeli, da bosta nocoj spuščena v Slavijo inšpektor Levstik in naš novinar Zoran Križnik* — *They eventually agreed that the two men to be let into the Slavia tonight would be inspector Levstik and our newsman Zoran Križnik.*

Zap. št.	Glagolska oblika	Izpustnost		Deiktičnost		Drugo		Skupaj	
		Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%
1.	nedoločni prihodnjik	143	44,85	6	1,88	35	10,34	182	57,05
	1. os. ed./mn. <i>shall</i>	3	0,94	—	—	3	0,94	6	1,88
	2. in 3. os. ed./mn. <i>will</i>	57	17,87	—	—	15	4,70	72	22,57
	okrajšana oblika 'll	54	16,95	5	1,57	14	4,39	75	22,89
	1. os. ed./mn. <i>will</i>	25	7,84	1	0,31	1	0,31	27	8,46
	2. in 3. os. ed./mn. <i>shall</i>	4	1,25	—	—	—	—	4	1,25
2.	potekovni prihodnjik	1	0,31	1	0,32	—	—	2	0,63
3.	nedoločni sedanjik	24	7,52	1	0,31	8	2,51	33	10,34
4.	potekovni sedanjik	2	0,63	—	—	5	1,57	7	2,20
5.	navadni sed. nedoločnik	3	0,94	—	—	2	0,63	5	1,57
6.	potekovni sed. nedoloč.	36	11,29	—	—	4	1,25	40	12,54
7.	naklonski glagoli	6	1,88	2	0,63	4	1,25	12	3,76
8.	predmetni nedoločnik	6	1,88	—	—	5	1,57	11	3,45
9.	dovršilni sedanjik	1	0,31	—	—	1	0,31	2	0,62
10.	velelnik	2	0,63	—	—	—	—	2	0,63
11.	trpna obl. nedol. sed.	—	—	—	—	2	0,63	2	0,63
12.	izpust	17	5,33	1	0,31	3	0,94	21	6,58
Skupaj		241	75,55	11	3,45	67	21,00	319	100,00

Iz preglednice se vidi, da je največje število izpustnih prislovov povezano s prihodnjiškimi oblikami, še posebej izstopata okrajšana oblika prihodnjika 'll in 2. in 3. os. ed./mn. z *will*. Precejšnje število izpustnih prislovov je tudi pri potekovnem sedanjiskem nedoločniku, kar je razumljivo, saj ta oblika izraža namero v bližnji prihodnosti in ob sebi ne potrebuje časovnega določila. Glagolski obliki, povezani z izrazi za časovnost, sta predvsem okrajšana oblika prihodnjika 'll in 2. in 3. os. ed./mn. z *will*, število preostalih oblik je izredno majhno.

5.5 V analitičnem prikazu povezanosti glagolskih oblik z izrazi za izražanje prihodnosti je podan prikaz povezanosti z glagolskimi oblikami sedanjika:

5.5.1 Pri izpustnih prislovih izraža sedanjik navadno namero, hotenje ali pripravljenost, časovnost pa je potisnjena v ozadje. 2. in 3. os. ed./mn. z *will* izraža pripravljenost za izvršitev dejanja: To je cena. *Plačaš?* — This is the price. *Will you pay?* (238/91). Okrajšana oblika prihodnjika 'll izraža namet: /.../ I'll give you a piece of advice, free of charge: /.../ (168/14) ali namero: Če ne, ti pa na kožo napišemo, da se ne boš matral. / If not, we'll write a part that will be right down your alley, to spare you drudgery (235/88). 1. os. ed./mn. z *will* se uporablja za izražanje pripravljenosti za izvršitev dejanja: *Zaupam ti skrivnost lepote* — I will confide to you the secrets of beauty (169/15). Nedoločni sedanjik se uporablja v pogojnih stavkih: *Hektor, če spustiš inšpektorja, lahko preizkusiš delovanje zmrzovalnega sistema* — Hektor, if you let the inspector go, you may test the functioning of your quick-freezing system (211/61). Potekovni sedanjik izraža namero: *Sibam razvit filme* — I'm hurrying to get my films developed (173/19), lahko pa tudi bližnjo prihodnost: *Zvedel sem, da gre Križnik v Slavijo* /.../ — I've learned

Križnik *is going to the Slavia* /.../ (184/31). Navadni sedanjiški nedoločnik izraža namero: *Nesem ga razvit, potem pa pridem nazaj. / I'm off to have it developed, and then I'm coming back* (172/18) ali vprašanje o prihodnosti: *Bojim se iti k zdravniku. Kaj naj storim? — I'm afraid to see the doctor. What am I to do?* (161/6). Predmetni nedoločnik se uporablja za izražanje namere: /.../ toliko, da gospodje *vidijo*, kaj zmoreš, veš /.../ just enough for the gentlemen *to see* what you are capable of, you know. (211/61).

5.5.2 Deiktični prislovi so samo trije; vsi se nanašajo na časovni izraz *v soboto*; v angleščino so prevedeni z okrajšano obliko prihodnjika 'll: *Gremo z mojim avtom — We'll go in my car* (169/14), z naklonskim glagolom *can*: *Lahko pa gremo tudi od Podvina navzgor — We can also go from Podvin upriver* (169/14) in z izpustom pomožnega glagola: *V soboto gremo loviti. Greš z nami? — We're going fishing on Saturday. Coming along?* (168/14).

5.5.3 Drugi izrazi so največkrat povezani z nedoločnim sedanjnikom: *Pet minut po polnoči* se dobiva na drugi strani pločnika, /.../ — *Five minutes after midnight* we meet on the other side of the street, /.../ (188/36). V tem primeru je dogovor, povezan z bližnjo prihodnostjo, natančno določen. Nedoločni sedanjik se uporablja tudi v odvisnih stavkih: *No, sleci se lepo... preden se voda shladi — Well, take your clothes off nicely... before the water gets cold* (246/100). Potekovni sedanjik izraža načrt za prihodnost: *V soboto gremo loviti — We're going fishing on Saturday* (168/14), ali določeno mero naklonskosti: *Takoj vam ga pošljem dol, brez skrbi. — I'm sending him down to you right off, don't worry* (243/97).

6 Izrazi za izražanje časovnosti in dobnosti so različni.

6.1 V drami V pričakovanju Godota je največkrat uporabljen prislov *jutri*; povezuje se s sedanjnikom in prihodnjikom. Časovno je vezan, saj označuje samo prihodnost, zato tudi sedanjik v teh primerih izraža prihodnost. S sedanjnikom je preveden v treh primerih: *Prideva jutri spet* (14/192); *Jutri pa pride* (91/266); *Rekel je, da Godot jutri zanesljivo pride* (53/228). S prihodnjikom je preveden v sedmih primerih: *Jutri bo vse boljše.* (52/228) — *Jutri se bova obesila.* (92/269) — *Jutri me spomni, da bom vzel s seboj konec vrvi* (53/228). Glej še primere na strani: 88/264, 90/266.

Pogosto je uporabljen tudi prislov *zdaj*. Povezan je z oblikami sedanjnika, prihodnjika, z elipso, pa tudi z naklonskimi glagoli. Ob njem se dasta rabiti sedanjik in prihodnjik, torej časovno ni vezan: *In zdaj ga mečete iz službe?* (33/210); *Pojdeva na Pireneje. Zdaj boš lahko* (81/257). V prvem primeru je prislov povezan s sedanjnikom, v drugem pa izraža skupaj z glagolsko obliko prihodnjika prihodnost. Časovna izraza *danes* in *nocoj* sta povezana s prihodnjikom in torej izražata prihodnost, čeprav sta verjetno v osnovi povezana z izražanjem sedanjnosti: *Gospod Godot mi je naročil, naj vama rečem, da ga nocoj ne bo sem, prav gotovo pa jutri* (50/226). Enaka ugotovitev je za izraze *danes*, *letos*, *sedaj* navedena tudi v Novi slovenski skladnji, kjer je podan tudi vzrok za tako stanje: »To je mogoče zato, ker imajo ti izrazi večjo razsežnost zunaj točke govorenja.«⁷ Večkrat je v besedilu uporabljen tudi prislov *nikoli* (varianta *nikdar*). Veže se s sedanjnikom, prihodnjikom, z naklonskimi glagoli in z izpustom glagolske oblike; časovno ni vezan, z njim lahko izrazimo tudi prihodnost: *Ne zameri. Nikoli več ne bom* (74/250). S tem prislovom lahko izrazimo tudi nerazdeljeno časovnost, ki je izražena s seda-

⁷ J. Toporišič, str. 255, 8.2.1.

njikom: Ampak bodita vendar malo bolj pazljiva, za božjo voljo, drugače *nikoli* nikamor ne pridemo (57/213). Potrditev za rabo prislova *nikoli* v pomenu nerazdeljene časovnosti, ki se izraža s sedanjikom, sem zasledila v Novi slovenski skladnji.⁸ Precej je v besedilu še prislova *potem*. Povezan je s sedanjikom, prihodnjikom in z naklonskimi glagoli. Izraža zadobnost, saj je povezan z dejanjem ali stanjem, ki se bo izvršilo (ali bo nastopilo) šele po nekem drugem dejanju ali stanju. Rabi se v povezavi z dovršnim sedanjikom: In *potem* pojdeva naprej (80/269). Poleg prislovov sem zasledila še prislovne izraze (*na lepem, nazadnje, v trenutku*); kamor uvrščam zvezo besed, ki se začena s predlogom, zatem prislovne zveze (*nekega dne*), ki izražajo časovnost, samostalnike (*čas, noč*), predloge (*za*) in veznike (*ko*). V primerih, ko se časovni izraz pojavi samo enkrat, je zelo težko določiti časovno določenost takega izraza.

6.2 V drami Igrajte tumor v glavi in onesnaženje zraka je največkrat uporabljen prislov *potem*, za katerega sem že v prejšnji drami ugotovila, da izraža zadobnost. Povezan je z glagolskimi oblikami sedanjika, prihodnjika in z izpustom: Nesem ga razvit, *potem* pa pridem nazaj (172/18), kjer je uporabljen sedanjik dovršnega glagola. Precej je še prislova *zdaj* (narečno *zdej*); ta je povezan s prihodnjikom in sedanjikom, časovno je vezan, izraža pa sedanjost ali tudi prihodnost: *Zdaj* bom vadil do konca (204/53); Gremo *zdaj* na poskus na ključ 7 (206/56). Vprašalni prislov *kdaj* je tu povezan s sedanjikom in s prihodnjikom: *Kdaj* odrineva? (188/36); *Kdaj* pa približno računaš, da bo ta predstava? (235/89).

Prislovni izrazi so *v kratkem, v soboto, pri tej priči, od časa do časa, čez pet minut, čez približno pol ure*, prislovne zveze *vsak hip, prej ali slej, to jutro, pet minut po polnoči*; predlog je *po* in veznik *ko*.

Sklep. Obravnava povezanosti besed in besednih zvez za izražanje časovnosti in dobnosti z glagolskimi oblikami kaže, da je večina povedi rabljena brez ustreznega časovnega izraza (izpustni prislov) in je torej časovnost izražena samo z glagolsko obliko. Izrazi za časovnost in dobnost so povezani z glagolskimi oblikami sedanjika, manj prihodnjika. Največ prislovov je časovno vezanih, le redki (*zdaj, danes, nocoj*) se lahko rabijo v povezavi z različnimi časovnimi kategorijami. Žal pa sem imela na razpolago premalo prislovov, da bi lahko prišla do tehtnejših sklepov.

7 Kritika Modrovega prevoda drame *Waiting for Godot*.⁹ Branje Godota nas prevzame z dobesednim ponavljanjem nekaterih pomembnejših stavkov. Različno prevajanje istih stavčnih konstrukcij ni upravičeno, saj obstajajo tudi v angleškem jeziku sredstva, s katerimi bi določeno stanje lahko opisali na različne načine, pa to ni bilo storjeno. Tako je osnovna slogovna podoba drame v prevodu v marsičem zabrisana. Najbolj očitno se kaže prevajalčeva želja po variantnem prevajanju v naslednjih primerih: Stavčni vzorec *I'm going* je preveden z *Jaz grem, Že grem, Že prihajam, Odhajam*; vprašanje *What do we do now?* je prevedeno s *Kaj bova pa zdaj?, Kaj naj pa zdaj?, Kaj pa naj zdaj?*; vprašanje *What do we do?* s *Kaj pa naj potlej?, Shall we go?* je prevedeno z *Greva?, Bi šla?*. Drugačen prevod spreminja tudi pomensko vrednost povedi, saj ostaja v angleščini ista, v slovenščini pa pogojnik bi izraža manjšo stopnjo verjetnosti, že kar negotovost; vzklik *What'll*

⁸ J. Toporišič, str. 254, 8.2.4.

⁹ Prim. A. Berger, Prevod in ponaredek, Nova revija, št. 5/6, str. 656 do 658.

we do, what'll we do! je preveden z *In kaj bova počela, kaj bova počela?, Kaj naj počneva, kaj naj počneva?* (2-krat); *Will you stop it, you!* je prevedeno s *Tak daj že vendar mir, ti!, Will you stop it!* pa s *Še ne boš nehal!*

Očitno je Moder v vseh teh primerih poskušal razbiti monotonost in suhoparnost besedila, s tem pa je besedilu odvzel ravno tisto sestavino, po kateri ga v svetovni književnosti najbolj cenijo.

SUMMARY

A comparison of an English dramatic text (S. Beckett's *Waiting for Godot*) with its Slovene translation (by J. Moder) and a Slovene dramatic text (D. Jovanovič's *Igrajte tumor v glavi in onesnaženje zraka*) with its English translation (by V. Gjurin) shows that the most frequent verb forms expressing futurity are those of the future tense in English and of the *prihodnjik* in Slovene. However, the future tense is not always translated by the *prihodnjik*, or vice versa. In many instances, a future tense form is likely to be translated by a form of the *sedanjik*, due to the meaning of the sentence as a whole. Thus, the abbreviated form of the future tense ('ll) is frequently translated by the *sedanjik* when it implies that the action has been intended for the near future.

The time expressions found in the analyzed material were classified into three groups: (i) the examples (sentences/clauses/utterances) in which no time expression is explicitly used were classified as "the group of elliptic adverbs"; (ii) the examples in which time is defined in one of the preceding sentences (clauses) were classified as "the group of deictic adverbs"; (iii) the examples including a time expression (of any other kind) constituted a third, separate group. — The examples containing no time expression are the most numerous; here, time is merely implied by the verb form. When time expressions are used, they are mostly linked with the present tense forms, less frequently with the future tense forms. The reason lies in the verb form itself: the present tense is commonly used to express present time. When a present tense form expresses modality, no time expression is used. — Very few adverbs (e. g. *now, today, tonight*) can be linked with several time categories, i. e. used in all time situations.

In the Slovene translation of the *Waiting for Godot*, the same verb(al) forms and even the same sentences have — for no justifiable reason — different translation equivalents: Consequently, the feeling of monotony, prevalent in the original, is weakened in the Slovene translation.